

De opere sextæ diei, quando creata sunt animalia, & reptilia terra.

Equitur, ibid. 24. 3. Dixit Deus: Producat terra animam viventem (3), jumenta, reptilia, & bestias terræ, secundum species suas. Sextæ diei opus describitur, cum terra suis animalibus ornari dicitur.

Utrum post peccatum venenosa animalia noxia facta fuerint, an propter peccatum nocere cœperint, prius facta innoxia.

Quæri solet de venenosis animalibus, & perniciosis, utrum post peccatum hominis ad vindictam creata sint, an potius creata innoxia, peccatoribus nocere cœperint. Sane dici potest, quod creaturæ nihil homini nocuissent, si non peccasset. (b) Punitionem namque vitiorum, & terrendorum, vel probande, & perficiendæ virtutis causa nocere cœperunt. Fuerunt ergo creata innoxia; sed per peccatum facta sunt noxia.

Utrum minuta animalia, tunc creata fuerint.

De quibusdam etiam minutis animalibus quæstio est, utrum in primis conditionibus creata sint, an ex rebus corruptis postea orta sint. Pleraque enim de humorum corporum vitiiis, vel (4) exhalationibus terræ, sive de cadaveribus gignuntur. Quædam etiam de corruptione lignorum, & herbarum, & fructuum: & Deus auctor omnium est. (c) Potest autem dici, quod ea quæ de corporibus animalium, maxime mortuorum, nascuntur, cum animalibus creata non fuerint, nisi potentialiter, & materialiter; ea vero (5) quæ ex terra, vel ex aquis nascuntur, vel ex eis quæ terra germinante orta sunt, tunc creata fuisse, non incongrue dici potest.

Quare post omnia factus est homo.

Omnibus autem creatis, atque dispositis, novissime factus est homo, tamquam dominus, & possessor, qui & omnibus preferendus erat. Unde sequitur, ibid. 25. 1. Vidit Deus, quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Sed antequam de hominis creatione tractemus, quod supra breviter tetigimus, plenius versantes, clarius faciamus. In hac enim rerum distinctione catholici tractatores dissentire, ut supra diximus, inveniuntur. Aliis dicentibus res creatas, atque distinctas secundum species suas per intervalla sex dierum. Quorum sententiæ, quia littera Genesis magis inservire videtur, atque eam catholica Ecclesia magis approbat; ideo hæcenus studiosè docuimus, quomodo ex illa communi materia prius informiter facta, postea rerum corporalium genera per sex dierum volumina distinctim sint formata. Aliis autem videtur quod non per intervalla temporum facta sint; sed simul ita formata ad esse prodierint. Quod Augustinus super Genes. Lib. IV. cap. xxxi. pluribus modis nititur ostendere, dicens, elementa quatuor ita formata sicut modo apparent, ab initio extitisse, & cœlum syderibus ornatum fuisse. Quædam vero non formaliter, sed materialiter tunc facta fuisse, quæ post per temporis accessum formaliter distincta sunt, ut herbar, arbores, & forte animalia. Omnia ergo in ipso temporis initio facta esse dicunt: sed quædam formaliter, & secundum species, quas habere cernimus, ut majores mundi partes; quædam vero materialiter tantum. Sed, ut dicunt, Moyses loquens rudî, & carnali populo, locutionis modum temperavit, de Deo loquens à simili hominis, qui per moras temporum opera sua perficit, cum ipse (6) simul omnia opera sua fecerit. Unde Augustinus, Lib. I. sup. Gen. ad lit. cap. x. Ideoque, inquit, Moyses divisim referi Deum illa opera fecisse: quia non potuit simul ab homine dici, quod à Deo simul potuit fieri. Item, ibid. cap. xv. Potuit dividere Scriptura loquendi (7) temporibus, quod Deus operandi temporibus non divisit. Illi qui his auctoritatibus, & aliis hujusmodi inhærentes dicunt, quatuor elementa, atque cœli luminaria ita formata simul esse, & habuisse illos sex dies, quos Scriptura commemorat, sex rerum genera, idest distinctiones appellant, quæ simul factæ sunt, partim formaliter, partim causaliter.

Quomodo intelligendum sit, Deum requievisse ab omni opere suo.

JAM de septimæ diei requie aliquid nos eloqui oportet. Scriptum est, Genes. 11. quia complevit Deus die septimo opus suum, & requievit die septimo ab universo opere quod pararat. Requievisse dicitur Deus septimo die, non quasi operando lassus; sed ab universo opere requievit, quia novam creaturam facere cessavit. Requiescere enim cessare dicitur: unde in Apocalypsi iv. 8. dicitur: (8) Non habebant requiem, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus; idest, dicere non cessabant. Requievisse igitur Deus dicitur, quia cessavit à faciendis generibus creaturæ, quia ultra nova non condidit. Usque nunc tamen, ut Veritas in Evangelio ait, operatur Pater cum Filio, scilicet administrationem eorundem generum quæ tunc instituta sunt. Creatoris enim virtus, causa subsistendi est omni creaturæ. Quod ergo dicitur, Joan. v. 17. Pater meus usque modo operatur, & ego operor (9) illud: universæ creaturæ continuationem administrationem ostendit. Die ergo septimo requievit ut novam creaturam non faceret ulterius, cujus materia, vel similitudo non præcesserit; sed usque nunc operatur, ut quod condidit, continere, & gubernare non cesset.

Qua-

(3) Vulgata addit in genere suo. (4) Al. exhalationibus, item deest terræ. (5) Al. quæ extra, vel aquis nascuntur, vel ex herbis &c. (6) Al. deest simul. (7) Al. de temporibus. (8) Vulgata: Et requiem non habebant die ac nocte, dicentia &c. (9) Vulgata omittit illud.

Ex Edit. P. Nicol. (b) Ex Augustino Libro III. super Genes. ad litt. cap. xv. quod etiam Veneta Nicolini editio notaverat. (c) Ex eodem Augustino Lib. cit. cap. xiv.

Qualiter accipiendum sit quod Deus dicitur complevisse opus suum septimo die, cum tunc requieverit ab omni opere suo.

SED quæritur, quomodo septimo die dicatur Deus complevisse opus suum, cum ab omni opere illo die requieverit, nec aliquid genus novum rerum fecerit. Alia translatio habet: Consummavit Deus die (10) sexto opera sua, quæ nihil quæstionis affert, quia manifesta sunt quæ in eo facta sunt, & eo die omnium consummatio perfecta est, sicut Scriptura ostendit, cum ait, Genes. 1. 31. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Omnia quidem naturaliter bona erant, nihilque in sui natura vitii habentia. Et sunt bona quæ condidit Deus, etiam singula; simul vero universa valde bona: quia ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabilia sint, dum comparantur malis. Sexta ergo die facta est omnium operum consummatio. Ideo præmissa oritur quæstio, scilicet quomodo dicatur Deus die septimo opus suum complevisse; quod Hebraica veritas habet; in quo tamen nihil novum creasse dicitur. Nisi forte dicatur die septimo complevisse opus suum, quia ipsum benedixit, & sanctificavit, sicut subjicit Scriptura, Genes. 11. 3. Benedixit diei septimo, & sanctificavit illum. Opus enim est benedictio, & sanctificatio, sicut Salomon aliquid operis fecit cum templum ædificavit.

Quæ sit sanctificatio, & benedictio septimæ diei.

ILLUM autem diem sanctificasse, & benedixisse legitur, quia mystica præ cæteris benedictione, & sanctificatione eum donavit. Unde in lege, Exod. xx. 8. dicitur: Memento (11) sanctificare diem Sabbati. Et inde est quod numerando dies, usque ad septimum procedimus, & dicimus septem esse dies quorum repetitione omne tempus agitur: non quia alius sit ab illis dies octavus, & nonus, & sic de cæteris; sed quia in sex diebus rerum genera distincta sunt. Et in septimo licet non fuerit novum genus rerum institutum, tamen fuit in eo quasi quidam novus status sanctificationis operum, & requieionis opificis. Potest etiam sic exponi illud: Complevit die septimo opus suum; idest completum, & consummatum vidit.

DIVISIO TEXTUS.

Post opus creationis, & distinctionis, hic incipit Magister prosequi opus ornatus: & dividitur in partes duas. In prima determinat de operibus trium ultimarum dierum, qui ad ornatum deputantur; in secunda determinat de quiete septimæ diei, in qua totius operis consummatio ostenditur, ibi: Jam de septimæ diei requie aliquid nos eloqui oportet. Prima in duas. In prima prosequitur opus ornatus secundum sententiam aliquorum sanctorum; in secunda prosequitur sententiam Augustini de operibus sex dierum, ibi: Sed antequam de hominis creatione tractemus, quod supra breviter tetigimus, plenius versantes, clarius faciamus. Prima in tres, secundum tres dies quibus opus ornatus perficitur. In prima enim determinat de opere quartæ diei: in secunda de opere quintæ, ibi: Dixit Deus: Producat aqua reptile animæ viventis: in tertia de opere sextæ diei, ibi: Sequitur: Dixit Deus: Producat terra animam viventem. Circa primum duo facti. Primo distinguit opera ornatus ab invicem, & ab operibus disjunctionis; secundo prosequitur specialiter opus quartæ diei, ibi: Quia ergo cœlum cæteris elementis specie præstat. . . . ideo ante alia ornatur in quarto die; tertio movet quamdam dubitationem, & solvit, ibi: Quod autem subditur: Et sint in signa, & tempora, & dies & annos: quomodo accipiendum sit, quæri solet.

Sequitur: Dixit Deus: Producat terra animam viventem. Hic describitur opus sextæ diei: & circa hoc tria facit. Primo ponit opus quod sexto die factum est. Secundo movet circa hoc duas quæstiones: unam de animalibus nocivis, ibi: Quæri solet de venenosis animalibus: aliam de animalibus ex putrefactione generatis, ibi: De quibusdam etiam minutis animalibus quæstio est. Tertio assignat rationem ordinis ejus quod ultimo factum est, ad opera præcedentia, ibi: Omnibus autem creatis, atque dispositis, novissime factus est homo.

Jam de septimæ diei requie aliquid nos eloqui oportet.

In II. Sem. Tom. II.

(10) Al. septimo. (11) Vulgata: ut diem Sabbati sanctifices.

Hic Magister prosequitur ea quæ ad septimum diem pertinent, & circa hoc tria facit. Primo ostendit quomodo intelligatur auctoris requies; secundo quomodo intelligatur operis consummatio, ibi: Sed quæritur, quomodo septimæ die dicatur Deus complevisse opus suum; tertio ostendit quomodo intelligatur diei sanctificatio, ibi: Illum autem diem sanctificasse, & benedixisse legitur.

QUÆSTIO I.

HIC tria quæruntur. Primo de productione stellarum, quæ ad quartum diem pertinet. Secundo de productione animalium, quæ pertinet ad quintum, & sextum. Tertio de quiete opificis, quæ pertinet ad septimum. Circa primum quæruntur tria. Primo. De ipsa productione stellarum. Secundo. De effectu earum in interiora corpora. Tertio. De effectu earum in ea quæ sunt ex libero arbitrio.

ARTICULUS I.

Utrum productio stellarum convenienter describatur.

I. P. quæst. lxx. art. 1. & 2.

1. AD primum sic proceditur. Videtur quod stellarum productio incompetentè describatur. Ea enim quæ sunt priora secundum naturam, per prius ab ordinatissimo auctore prodire. Sed sol, & aliæ stellæ naturaliter præcedunt interiora corpora, sicut movens præcedit motum, & agens passum. Ergo inconvenienter describitur productio solis, & aliarum stellarum post distinctionem interiorum elementorum.

2. Præterea. Secundum Philosophum in II. Cœli, & mundi, text. xli. & seqq. stellæ sunt partes orbium immobiles in orbibus permanentes per eorum motum delatæ. Sed plantæ dicuntur ad orna-

S 2

tum non pertinere, quia terræ affixæ sunt. Ergo videtur quod nec etiam stellæ.

3. Præterea. Sicut probant Astrologi, Ptolomæus Lib. V. almagest. cap. xvi. multæ stellæ sunt majores luna. Sed cum dicitur, esse duo magna luminaria, discretive intelligitur excedens magnitudo. Ergo videtur quod inconvenienter hæc de luna dicantur.

4. Præterea. Luminare videtur dici quod est vas luminis. Sed illud corpus dicitur vas luminis quod à se lumen habet; quod lunæ non competit, quam à sole illuminari eclipis lunæ; & augmentatio, & diminutio ostendit. Ergo videtur inconvenienter lunam luminare dici.

5. Præterea. Unumquodque luminare tempore illi præesse videtur in quo apparet. Sed luna quandoque etiam in die apparet. Ergo non debet dici solum nocti præesse.

6. Præterea. Nobilissimum nunquam est propter vilissimum se. Sed non nisi absurde dici potest, minuta animalia, quæ lucem solis ferre non possunt, luna, & syderibus digniora esse. Ergo videtur inconvenienter in littera dici, ideo factam esse lunam, & sydera, ut lucerent propter talia animalia.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, præter principia, & communia activa in tota natura, exiguntur determinatæ virtutes moventes ad determinatas species; & hujusmodi virtutes per opus ornatus rebus inditæ sunt. Sicut autem actio virtutum inferiorum communiter agentium reducitur in virtutem celestem activam universaliter; ita etiam virtutes quæ sunt in inferioribus, moventes ad determinatas species, reducuntur in aliquas virtutes celestes determinatas; & hujusmodi virtutes determinatæ consistunt præcipue in stellis, quæ secundum diversos aspectus, & conjunctiones, imprimunt ad determinatas species, ut dicit Commentator in XI. Metaph. com. xxxi. unde virtutes inferiores sunt sicut instrumenta virtutum superiorum, ut dicit Commentator in VIII. Physic. & ideo ut ordo ornatus, distinctionis ordini responderet, primo ponitur ornatus supremi elementi, secundum productionem luminarium, in quibus determinatæ virtutes consistunt; secundo ornatus medii elementi per formationem piscium, & avium; tertio ornatus infimi elementi in productione animalium terrestrium.

Ad primum ergo dicendum, quod per hoc quod dicitur, *Fiant luminaria in firmamento cæli*, non intelligitur quod hujusmodi corpora luminarium secundum esse suum specificum ex præjacenti materia facta sint: sed eorum substantia prius existente, tunc primo virtutes determinatæ eis collatæ sunt, ex quo ultimum complementum sui acquisiere. Hæc autem determinatæ virtutes corporum celestium non respondent communibus virtutibus quæ sunt in elementis, sed propriis quæ sunt in determinatis rebus, ut sicut lucis productio elementorum distinctionem præcesserat, ita luminarium institutio præcederet naturalium specierum diversitatem.

Ad secundum dicendum, quod ad productionem plantarum sufficiunt communes virtutes elementorum, quæ ex diversa commixtione elementorum, diversimode speciem sortiuntur: quod in animalibus perfectis accidere non potest; quamvis quidam Philosophi hoc posuerint: & hæc est causa quare plantæ ad opus distinctionis pertinent. Unde non oportet quod stellæ pertineant ad opus distinctionis, in

quibus sunt virtutes moventes ad determinatas species. Vel potest dici, quod stellæ etsi non moventur in cælo per se, moventur tamen cum orbibus suis; plantæ vero nec per se, nec cum aliis moventur.

Ad tertium dicendum, quod sol dicitur magnum luminare & propter quantitatem, & propter virtutem; luna vero dicitur magnum, non tam propter quantitatem veram, quam propter quantitatem apparentem, & propter excessum claritatis respectu aliarum stellarum, ex propinquitate ejus ad nos, & propter evidentiam effectus quem habet in rebus humidis.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Philosophi probant, & etiam Dionysius asserit in IV. cap. de divin. Nom. à sole illuminantur omnia corpora, & superiora, & inferiora, & non tantum luna. Nec tamen hoc impedit quin alia corpora luminaria dicantur: quia cum lumen solis, ut Dionysius dicit, recipiatur diversimode in diversis corporibus, secundum eorum proportionem, quædam corpora recipiunt lumen prædictum, ut lucientia, & radios emittentia, sicut luna, & stellæ; & talia possunt luminaria, & vasa luminis dici: quædam autem recipiunt, non ut radios ex se emittentia; & hoc dupliciter, vel in profundo, ut aer, vel in superficie, ut corpora opaca, quorum neutrum luminare dici potest.

Ad quintum dicendum, quod quamvis luna in die appareat, non tamen lumen ejus in die dominatur, propter præsentiam majoris luminis: & ideo dicitur nocti præesse, non dici.

Ad sextum dicendum, quod aliquid potest esse propter aliud dupliciter. Aut quia ordinatur ad ipsum sicut ad finem proprium, & principalem; & sic inconvenienter est dicere, quod aliquid sit propter vilissimum se, ut luna, & stellæ propter noctuas, & vesperiliones; cum finis prior sit his quæ sunt ad finem. Alio modo potest dici aliquid esse propter aliud, cui ex ipso provenit aliqua utilitas; eo modo quo posset Rex dici propter rusticum, ex cujus regimine provenit ei pax: & per hunc modum est intelligendum quod in littera dicitur: omnes enim utilitates, quæ ex corporibus celestibus proveniunt in inferioribus, sunt à Deo provisæ, qui corpora illa instituit.

ARTICULUS II.

Utrum corpora celestia habeant aliquem effectum in corporibus inferioribus.

I. P. quæst. cxv. a. 2. & III. cont. Gent. cap. LXXXII

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod corpora celestia non habeant aliquem effectum in inferioribus corporibus. Primo per hoc quod in littera dicitur, quod facta sunt hujusmodi corpora, ut sint in signa. Signum autem contra causam dividitur. Ergo videtur quod non sint causæ aliorum quæ in inferioribus contingunt.

2. Præterea. Damascenus dicit, Lib. II. de Fid. orth. cap. vii. *Nos autem dicimus, quod ipsa, scilicet corpora celestia, non sunt causa generationis eorum quæ generantur, neque corruptionis eorum quæ corrumpuntur.* Sed generatio, & corruptio ad corporalia pertinent. Ergo videtur quod nec in corporalibus effectum habeant.

3. Præterea. Necessitas effectus procedit ex necessitate causæ, ut in V. Metaph. text. vi. Philosophus dicit. Sed motus corporum celestium, & dispositiones eorum sunt de rebus necessariis, & invariabilibus, ut etiam dicit Dionysius in epistola vii. ad

ad Polycarpum. Si ergo ex corporibus celestibus causarentur alterationes, & motus corporum inferiorum, oporteret quod in inferioribus omnia ex necessitate contingerent. Hoc autem apparet esse falsum. Ergo &c.

4. Præterea. Omne agens agit sibi simile. Sed corpora superiora non afficiuntur qualitatibus inferiorum corporum, scilicet calore, & frigore, ut Philosophus probat. Ergo videtur quod non possint esse causa motuum, & alterationum ad has formas.

5. Si dicatur, quod causant calorem per motum, & per naturam lucis; contra. Ubi est eadem causa, & idem effectus. Sed omnia corpora celestia conveniunt motus, & lumen habent. Ergo omnia haberent eundem effectum: quod est contra omnes qui ponunt causalitatem corporum celestium super inferiora, cum quædam eorum dicantur effective calida ut sol, quædam vero frigida, ut Saturnus, & Luna.

6. Præterea. Cum movens, & motum oporteat esse simul, & agens, & passum, ut probatur in VII. Phys. text. x. non potest ab uno extremo provenire actio in alterum, nisi per impressionem factam in medio. Sed inter stellæ superiores & corpora inferiora sunt medii orbis planetarum. Cum ergo illi orbis non recipiant impressionem caloris, & frigoris, non videtur quod ad minus à superioribus stellis aliqua impressio in inferiora corpora fiat, nec etiam ab aliquo planetarum; nisi forte à luna.

Sed contra est quod dicit Augustinus Lib. V. cap. vi. de Civit. Dei. *Non usquequaque absurde dici potest ad solas corporum differentias afflatus quosdam sydereos pervenire.* Dionysius etiam dicit in IV. cap. de divin. Nomin. de radio solari tractans: *Generationem visibilium corporum confert, & ad vitam ipsam movet, & auget, & nutrit, & perficit.* Hoc etiam ipse sensus ostendit, præcipue quantum ad effectum solis, & lunæ.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa hanc questionem fuit multiplex error.

Quidam enim antiqui naturales non intelligentes aliquam substantiam præter corpora esse, ea quæ sunt nobilissima in corporibus, posuerunt esse nobilissima in entibus: unde etiam scientiam naturalem, primam scientiarum dicebant, ut in IV. Metaph. text. vii. & viii. dicitur; & propter hoc corpora celestia deos appellabant, credentes etiam ea esse animata, quia ipsam animam corpus esse dicebant, ut in I. de Anima, text. lxxii. patet; & ideo sequebantur corpora celestia habere primam influentiam in inferiora corpora ex se, & non ab alio; & hæc fuit causa inducens idolatriam. Sed hæc positio ostenditur erronea, non tantum per Scripturas sanctas, sed etiam per rationes Philosophorum, qui substantias intellectuales primas esse probaverunt; quantum unam esse primam omnium causam ostendunt, scilicet Deum.

Alia positio est quorundam Philosophorum, qui quidem concedunt nobiscum, corpora celestia non esse primas causas inferiorum; sed ipsa esse ab alio habere, & virtutem agendi: dicunt tamen, quod esse corporum inferiorum procedit à Deo mediantibus corporibus celestibus: unde & materiam elementorum Avicenna, in sua Metaph. tract. ix. cap. iv. & tract. vi. & de Intel. cap. iv. dicit à substantia cæli causari: & hoc ut ostendat omnia à Deo se-

cundum ordinem processisse, scilicet animas mediantibus intelligentiis, & corporalia mediantibus spiritualibus, & corruptibilia mediantibus incorruptibilibus. Sed hæc positio erronea est, & contra fidem, quæ ponit Deum solum materiam, & omnium rerum creatorem esse, ut supra dictum est.

Aliorum positio est, quod omnino nullum effectum in corporibus habent. Sed hoc omnino est contra sensum, & contra sanctorum auctoritates.

Et ideo aliter dicendum est, quod secundum Avicennam, tract. vi. ut sup. duplex est agens: scilicet agens divinum, quod est dans esse; & agens naturale, quod est transmutans. Dico ergo, quod primus modus actionis soli Deo convenit; sed secundus modus etiam aliis convenire potest: & per modum istum dicendum est, corpora celestia causare generationem, & corruptionem in inferioribus, in quantum motus eorum est causa omnium inferiorum mutationum. Sed cum omnis motus sit actus motoris, & moti; oportet quod in motu relinquatur virtus motoris, & virtus mobilis: unde ex ipso mobili, quod corpus est, habet virtutem movendi inferiora corpora ad dispositiones corporales. Ex parte autem motoris, qui est substantia spiritualis, quæcumque sit illa, habet virtutem movendi ad formas substantiales, secundum quas est esse specificum, quod divinum esse dicitur. Relinquitur autem virtus spiritualis substantiæ in motu corporis celestis, ad modum quo virtus motoris relinquatur in instrumento: & per hunc modum omnes formæ naturales descendunt à formis quæ sunt sine materia, ut Boetius dicit I. de Trin. cap. lxi. in fin. & Commentator in XI. Metaph. sicut formæ artificiarum ab artifice.

Ad primum ergo dicendum, quod contingit aliquando idem esse signum, & causam: causam in quantum operatur ad effectum; signum, in quantum sensibus representatum in cognitionem effectus ducit. Unde per hoc quod dicuntur signa, non excluditur eorum causalitas; quam tamen Scriptura subicit, ne idolatrandi aliqua occasio daretur, ad quam tunc temporis homines proni erant.

Ad secundum dicendum, quod Damascenus intendit negare à corporibus celestibus illam causalitatem quæ idolatriam inducebat, ut patet ex prædictis.

Ad tertium dicendum, quod impressio alicujus agentis non recipitur in aliquo, nisi per modum recipientis: & quia natura inferior est talis quæ impediri potest, & deficere in minori parte; ideo impressiones corporum celestium non recipiuntur in corporibus inferioribus secundum necessitatem, ut semper ita eveniant, sed ut in pluribus, sicut expresse habetur à Philosopho in fine de Somno, & vigilia.

Ad quartum dicendum, quod similia sunt quæ in eadem forma communicant; sed contingit quod illam formam non uniformiter participant quædam, quia quod est in uno deficienter, in altero est eminentius: & hoc oportet inveniri, secundum Dionysium, in omnibus causis essentialibus: & ideo ipse dicit, quod sol uniformiter præcepit in se omnia ea quæ divisim per ejus actionem in aliis causantur: & secundum hoc dico, quod calor, & frigus, & hujusmodi inveniuntur in corporibus celestibus nobiliori modo quam in elementis, non quod ipsis qualitatibus afficiantur, & denominentur, sed sunt in eis sicut in virtute activa; & talis similitudo sufficit ad actionem agentis non in voce.

Ad quintum dicendum, quod lux, quantum est ad

de se, semper est effectiva caloris, etiam lux lunæ. Unde dicit Philosophus (1) de partibus animal. Lib. IV. cap. v. quod noctes plenilunii sunt calidiores. Sed præter naturam lucis, quæ communis est omnibus corporibus cælestibus, quælibet stella habet virtutem determinatam, consequentem suam speciem, ratione cuius lux ejus, & motus habet vel infrigidare, vel humectare, & sic de aliis; sicut etiam & præter motum communem, qui est motus diurnus, quilibet orbis habet motum proprium.

Ad sextum dicendum, quod cuiuslibet agentis habentis situm, actio prius recipitur in medio quam in termino; non tamen oportet quod recipiatur in utroque eodem modo, sed secundum quod exigit dispositio utriusque, sicut ponit exemplum Commentator in VIII. Physic. de pisce qui retentus in reti, stupefacit manum, præter hoc quod stupefaciat rete, quæ stupefactionis capax non est; & tamen secundum aliquem modum rete alteratur ex virtute piscis. Ita etiam oportet quod virtutes superiorum stellarum prius recipiantur in mediis orbibus quam in inferiora corpora, quamvis non eosdem effectus utrobique habeant.

ARTICULUS III.

Utrum corpora superiora habeant causalitatem super motu liberi arbitrii.

I. P. quæst. cxv. a. 4. & II. cont. Gent. cap. lxxxiv. lxxxv. lxxxvii.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod corpora superiora habeant causalitatem etiam super motu liberi arbitrii. Dionysius enim in iv. cap. de divin. Nom. de corporibus cælestibus tractans, *Et*, inquit, *quæ sunt in tempore, determinant, & numerant, & ordinant, & continent.* Sed opera quæ sunt ex libero arbitrio, sunt in tempore. Ergo determinantur, & ordinantur virtute corporum cælestium.

2. Præterea. Omne quod non est eodem modo se habens, oportet reducere in causam semper eodem modo se habentem; quia contingentia procedunt ex necessariis, & difformia ab uniformibus. Sed actus ex libero arbitrio dependentes maxime sunt variabiles. Ergo oportet eos reducere in motus cælestes sicut in causas uniformes.

3. Præterea. Sicut se habet movens, & mobile ad aliud movens, & mobile; ita se habet motus ad motum. Sed motor corporis cælestis est nobilior motore corporis humani; & potens in ipsum imprimere, & similiter corpus cæleste in corpus humanum. Ergo & motus cælestis est aliquo modo causa operum humanorum, quæ ex libero dependent arbitrio.

4. Præterea. Præcognitio aliquorum futurorum non potest accipi nisi ex illis in quibus illa futura sunt aliquo modo sicut in causis, sive per se cognoscantur causæ illæ, sive per aliquos effectus, qui dicuntur earum signa, & per consequens aliorum effectuum. Sed præcognitiones operum humanorum ex libertate arbitrii dependentium accipiuntur ex motibus cælestibus, sicut patet ex Astrologis, qui multa de his divinando prædicunt. Ergo videtur quod

(1) Al. in Lib. de animal. quod &c. (2) Al. nos actus nostros.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Immo de Empedocle nominatim, ac de antiquis indefinite, ut videre est Lib. III. de Anim. text. l. ac deinceps; ubi ex professo hoc refellit; quamvis & Empedocli Democritum adiungit Lib. IV. Metaph. cap. v.

corpora cælestia habeant causalitatem super ea quæ ex libertate arbitrii dependent.

Sed contra. Sicut dicit Philosophus in III. de Anima, text. xix. agens oportet esse præstantius patiente. Sed corpus cæleste est multo inferius in ordinem quam anima rationalis. Ergo non potest in ipsa agere, ut causet aliquem effectum ejus.

Præterea. Ut probat Philosophus in III. Ethic. cap. vii. & I. magnorum Moral. cap. ix. in nobis est bonos, vel malos esse. Sed boni, vel mali efficiuntur per actus nostros. Ergo in nobis est quod (2) bonos actus nostros faciamus. Ergo non causantur ex aliqua virtute, vel impressione virtutis cælestis.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod cum propria rei operatio sequatur naturam ipsius, illud tantum causa operationis esse potest quod aliquo modo naturam in esse producit; & ideo cum actus ex libertate arbitrii procedentes, ex hoc quod voluntarii sunt, & in potestate nostra, actus humani proprie dicantur; non possunt in aliquam causam directe reduci quæ ipsius animæ causa non sit; & ideo secundum diversas positiones de causalitate rationalis animæ, consecuta sunt diversæ opiniones de operibus humanis.

Quidam enim antiqui Philosophi sensum, & intellectum idem esse dixerunt, intantum quod sicut ex transmutatione corporis transmutatur sensus, ita etiam mutaretur intellectus, ut de Democrito (a) Philosophus narrat. Et cum omnes virtutes corporales ex corpore dependentes reducantur in virtutes primorum corporum sicut in causas, sequebatur quod corpora cælestia directe causalitatem haberent super animam rationalem, & per consequens supra operationes ejus. Unde ponebant, quod qualis unusquisque est secundum dispositionem quam ex nativitate sortiebatur secundum impressionem superiorum corporum, talis finis videbatur ei; & secundum hoc diversificabantur electiones hominum, quibusdam hoc, quibusdam aliud eligentibus. Hæc autem positio reprobata est à Philosophis cum quantum ad causam, quia probaverunt intellectum non esse virtutem corporalem, nec actum ejus proprium organo corporali expleri; tum etiam quantum ad id quod sequitur, ostendentes bonam, vel malam electionem in nostra potestate esse; alias injuste darentur pœnæ, vel præmia. Similiter etiam damnata est à sanctis tanquam fidei contraria.

Alii vero Philosophi ponentes intellectum à sensu differre in hoc quod ad corpus non dependet, nec corporali organo suum actum explet, dixerunt, nullam virtutem corporalem causalitatem super intellectum humanum habere, sed omnino ab extrinseco esse; & ideo etiam electionem humanam non dependere ex corporibus cælestibus, nisi per accidens, in quantum videlicet ex dispositione corporis, quam impressio cælestis relinquit, aliquo modo anima inclinatur ad sequendum affectiones corporis, per modum quo passionis corporales rationem inclinant, & quandoque deducunt. Sed tamen quia ponunt animas humanas creati à Deo mediantibus intelligentiis, ponunt quod motores orbium causent ipsos motus voluntatis, præter ordinem motus, ut Avicenna

ARTICULUS I.

Utrum quædam animalia sumpserint materiam ex aquis, quædam ex terra.

Ad primum sic proceditur. Videtur falsum esse quod dicitur, quædam animalia ex aquis, quædam ex terra materiam suscepisse. Corpus enim cuiuslibet animalis oportet esse sensibile. Sed nihil est sensitivum sine calore, ut Philosophus dicit II. de Anima (text. con. xxxi. & xl.) Ergo in corporibus animalium præcipue debet ignis dominari, qui est fons caloris.

Præterea. Inter omnia corpora inferiora sunt nobilissima corpora animalium: quod patet ex hoc quod nobilissimam perfectionem sortiuntur, scilicet animam. Cum ergo corpora rariora, scilicet ignis, & aer, sint nobiliora, quasi plus habentia de specie, & minus de materia; videtur quod ex ipsis præcipue animalium corpora constare debeant.

Præterea. Ut dicit Philosophus in IV. Meteor. (text. lxi.) quæcumque ex calido condensantur, (2) terra sunt magis; quæ vero ex frigido aqua. Sed corpora omnium animalium condensantur ex calore digerente, & humores in membra convertente. Ergo non videtur esse aliquid animal in quo dominetur aqua.

Præterea. Unicuique corpori mixto debetur locus secundum elementum prædominans in ipso, ut dicitur in I. Cæli, & mundi (text. viii.) Sed locus avium est aer, ut in littera dicitur. Ergo videtur quod non aqua, sed aer præcipue in avibus dominetur.

Sed contra est quod in littera dicitur, quod ex aqua pisces, & aves producuntur; ex terra autem alia animalia.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod elementum prædominari in aliquo corpore potest intelligi dupliciter: vel secundum suum genus, vel quantum ad id quod est proprium illi corpori in genere illo. Cum enim alicui generi deputatur aliqua complexio, hoc non est secundum aliquem indivisibilem gradum, sed secundum latitudinem quamdam; ita quod est invenire aliquos terminos ultra quos non salvatur complexio (3) illius generis. Sed inter illos terminos est multa diversitas, secundum quod acceditur ad unum, vel alterum: verbi gratia, complexio debita corpori humano est complexio temperatissima; & tamen sunt multi gradus temperamentis, secundum quos quidam dicuntur melancholici, quidam cholericis, & sic de aliis, secundum propinquitatem ad terminos complexionis humanæ speciei vel in calore, vel in frigore; ita tamen quod est aliquis gradus caloris, vel frigoris, quem non transit humana complexio. Dico ergo, quod si loquimur de elemento prædominante in corpore animalis, quantum ad complexionem consequentem ipsam genus, oportet quod elementa inferiora grossiora secundum quantitatem excedant elementa subtiliora, quæ tamen excedunt secundum virtutem, scilicet secundum calidum, & humidum, in quo vita consistit; quæ sunt qualitates principales ignis, & aeris. Cum enim corpora animalium debeant esse aliis temperatiora, ut magis à con-

na dicit in fine Metaph. suæ, tract. x. cap. i. post princ.) quod varietas operum voluntatis, reducitur sicut in causam in conceptiones uniformes motorum cælestium. Nec tamen ponunt quod tollatur libertas electionis, cum impressio recipiatur per modum recipientis. Hæc etiam positio falsa est, & contra fidem, quæ immediate animas humanas à Deo creati ponit. Unde relinquitur quod electionis humanæ non sit causa, per se loquendo, neque corpus cæleste, neque anima ejus, vel intelligentia movens ipsum; sed solus Deus, qui operatur omnia in omnibus.

Ad primum ergo dicendum, quod actus liberi arbitrii non sunt temporales nisi per accidens, in quantum scilicet habent ordinem ad virtutes corporales, à quibus ratio scientiæ accipit, & voluntas earum passionibus inclinatur.

Ad secundum dicendum, quod motus voluntatum reducitur in unam causam uniformem; sed illa causa non est motus cælestis, aut aliqua virtus creata, sed ipsa voluntas divina, à qua est omnis voluntas.

Ad tertium dicendum, quod (1) actuum qui dependent ex libero arbitrio quidam in sola electione consistunt, sicut interiores actus; & in hos non habent causalitatem cælestia corpora, nisi forte per modum dispositionis, secundum quod ex qualitate corporis inclinatur anima ad hanc, vel ad illam electionem; & si etiam poneretur quod essent ex impressione superiorum motorum, hoc esset præter ordinem motus: quod tamen falsum est, nisi Deum immediate cælos movere dicamus. Alii vero motus sunt per organa corporalia completi, ut ambulare, & huiusmodi; & super hos actus non est dubium motus corporum cælestium causalitatem habere, non quidem à parte illa quæ sunt à voluntate imperati, sed secundum quod consistunt in executione corporis; cum omnis motus inferiorum reducatur in superiores motus sicut in causas.

Ad quartum dicendum, quod, sicut dictum est, electio animæ multum inclinatur ex complexione corporis: unde etiam medici iudicant aliquem esse invidiam, vel tristem, vel lascivum, vel aliquid huiusmodi: quorum iudicia frequenter vera sunt, eo quod ut in pluribus ratio passionibus succumbit, & ab eis deducitur; quamvis non de necessitate, eo quod ratio imperium super passiones habet; & per hunc etiam modum ex motibus corporum cælestium aliqua possunt de operibus humanis præsciri, cum non sit dubium dispositiones corporis humani impressiones corporum cælestium sequi. Quamvis talibus prædictionibus non sit tutum nimis intendere, ut dicit Augustinus II. super Gen. (cap. xvii.) cum plerumque Astrologi de futuris vera prænantent, non tam ex signis cælestibus, quam ex occulto dæmonis instinctu, quem humanæ mentes interdum nescientes patiuntur; & sic cum huiusmodi divinationibus quodammodo fœdus initur.

QUESTIO II.

Deinde quæritur de productione animalium, quæ ad quintam, & sextam diem pertinet: & circa hoc quærantur duo.

Primo. De materia ipsorum.

Secundo. De locis quæ eis ornari dicuntur.

(1) Al. motus actuum. (2) Al. terræ, & infra aqueæ: (3) Al. generationis.